

משמעות המספרים שבע ושמונה בספר ויקרא

ד"ר עזרא קהלני (שיעור מס' 78)

תפיסת המהר"ל על המספרים שבע ושמונה במקורות

1. ספר חדושי אגדות חלק שני עמוד ה - מסכת נדרים

גדולה המילה שדוחה את השבת. דבר זה פשוט, כי המילה היא ביום השמיני, ומספר שמונה למעלה מן הטבע לגמרי, כי שבעה ימים הם נגד שבעה ימי בראשית והמילה היא הויה למעלה מן הטבע. ולכך המילה ביום השמיני שהיא אחר שבעה, ואין לה צרוף אל ימי החול. כלל הדבר כי המילה הוא על השבת במדרגה, ולכך המילה היא דוחה את השבת.

2. ספר גבורות השם - פרק מ

שמעון התימני אומר בזכות המילה נבקע הים. פי' כי המילה שנתן הקב"ה לישראל היא מדריגתה על הטבע, ולפיכך המילה היא בשמיני כי ז' ימי בראשית הם ז' ימים של הטבע, כי בז' ימים נברא עולם הטבע, אבל השמיני הוא על הטבע כי לפי הטבע יש לו להיות ערל שהרי אדם נולד ערל, והמילה היא על הטבע, ולפיכך המילה היא שבקעה הים שהיא על הטבע:

3. ספר נר מצוה עמוד כג

רמזו חכמים במדרש: (ויקרא רבה כא, ה) בזאת יבא אהרן אל הקדש... (ויקרא טז, ג) בזכות המילה שנאמר בה (בראשית יז, י) זאת בריתי אשר תשמרו וכו'... נכנס אהרן אל הקודש, ובאור זה, כי לא היה ראוי בן אדם חמרי לכנוס אל מקום שהוא קודש קדשים נבדל מן הגשמי החמרי אם לא שיש באדם המילה שהוא על הטבע גם כן, ובזכות זה היה נכנס אל קודש הקדשים שהוא קודש נבדל מן הטבע.

4. ספר חדושי אגדות חלק ראשון עמוד מח - מסכת שבת

מעשה משכן דכתיב (ויקרא ט) 'ויהי ביום השמיני', הויה בפני עצמה דומה אל הויות עולם, והויה זאת של משכן למעלה מן הויות העולם כי לכך כתיב במשכן 'ביום השמיני' שהוא למעלה ממעשה בראשית שהיה בשבעת ימים וכלל אמרו ז"ל במדרש (במד"ר פי"ב) 'שקול מעשה משכן כמו מעשה שמים וארץ' - כתיב הכא 'ויהי ביום השמיני' וכתיב התם 'ויהי ערב ויהי בוקר'. כלל הדבר מעשה משכן הויה בפני עצמה מהוויית מעשה בראשית מתייחס לו, דומה לו.

5. ספר תפארת ישראל - פרק א

אמנם כל המין מבני אדם אי אפשר שיהיו שווים כלם במעלת נפשם, ועם שכל מין בני אדם שווים בתאר פניהם ובענייניהם, אינם שווים במה שיש חלק מהם יותר אלוהי מזולתם, כמו שידוע כי הנבואה ורוח הקודש והשכינה היו מיוחדים בו העם אשר בחר בו השם יתברך משאר העמים עכו"ם, ואין ספק כי הנבואה הכנה בנפש האדם ותמצא הכנה הזאת מיוחדים בה העם אשר בחר ה' יתברך, ומזה תראה כי העם הזה היה יותר נפשם אלוהית מצד ההכנה הזאת... ומפני כי עכו"ם הם מן העולם הטבעי לכך היו שבעים אומות, כי עולם הטבע נברא בשבעת ימי בראשית, וכנגד שבעת ימי עולם הטבע היו שבעים אומות כנגד כל יום עשרה. והאומה היחידה הייתה על הטבע והיא כנגד השמיני כי השמיני הוא על הטבע, ולכך ראוי לישראל התורה שהיא על עולם הטבע, והתורה נבראת קודם שנברא העולם הטבעי וישראל נבראו גם כן קודם שנברא העולם הטבעי, לכך כל ענין התורה שהיא בשמיני כי הטבע היא תחת מספר שבעה ומה שהוא על הטבע הוא שמיני כמו שיתבאר בפרק שאחר זה, ולכך היא לאומה הישראלית, אשר בחר ה' יתברך לחלקו והם הם נתיחדו בפעולות האלוהיות שהם מצות התורה לפי מדריגת נפשם האלהית במה שהיו מוכנים לנבואה ורוח הקדש ולהיות השכינה ביניהם, ועכו"ם לפי מעלתם נתן להם ז' מצות שהם שבע מצות בני נח:

התפיסה הקלאסית בספרות חז"ל ובפרשנים

6. ויקרא רבה, פרשה כז

'ויהי שבעת ימים תחת אמו', ולמה שבעת ימים, ר' יהושע דסיכנין בש' ר' לוי אמר למלך שנכנס למדינה וגזר ואמר כל אכסנין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני מטרונה תחילה, כך אמי הקב"ה לא תקריבו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת, שאין שבעה בלא שבת ואין מילה בלא שבת, 'ומיום השמיני והלאה ירצה'.

7. ריקאנטי ויקרא פרק כב

(כז) וטעם 'ויהי שבעת ימים תחת אמו' [שם כז], פירשתי בענין המילה כי הוא כדי שתעבור עליו השבת הכלה הכלולה מן הכל. ויש לפרש כי צריך שיעברו על הקרבן ז' ימים רמז לשבעת ימי בראשית.

8. צור המור בראשית פרק א

וכן ויכל אלהים ביום השביעי ויחמד ביום ז' מכל שאר הימים. וזהו שאמרו חמדת ימים אותו קראת. וכן ויכל אלהים ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה לפי שהשבת נתן קיום לכל הדברים. ולכן חמד השם ביום ז' יותר מכל המלאכות שעשה אחר שהיום הזה נתן קיום לכל הדברים ולכל המלאכות ולפי שיום השבת נתן כח לכל הדברים. ולכן צוה התורה שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים וכו' בענין שיעבור עליהם יום השבת ויתן להם כח וקיום. וכן צוה השם המילה שתהיה בשמיני בענין שיעבור עליו שבת ויתן לו כח וקיום לסבול המילה.

9. ספר באר מים חיים פרשת נח - פרק ח

'ויחל עוד שבעת ימים', כי שבעה ימים הוא אשר מסוגל להיות הרע יוסר בשבעת הימים או שתחול הקדושה בשבעה ימים, וכמו המצורע שהיה צריך להסגר על שבעה ימים אף כשנתמעט תיכף כשפנה, וכן נדה טמאה שבעה אף שפסקה תיכף, וכן בקדושה, אין בהמה ראוי לקרבן עד אחר שבעה ימים משנולדה, וכן למול הבן צריך שיעבור עליו שבעה ימים וביום השמיני ימול והכל כדי שתחול הקדושה עליהם, ובמצורע ונדה כדי שילך הסטרא דמסאבא מהם.

גישת הרש"ר הירש במשמעות המספרים שבע שמונה בתורה

10. רש"ר הירש ויקרא פרק ט

(א) ויהי ביום השמיני... עם השלמת הספירה של שבעת הימים נחתם והושלם המצב שעד - כה; ואילו היום השמיני מביא לידי התחלה חדשה - בדרגה נעלה יותר; כביכול, מתחילה "אוקטאבה". וכן הדבר גם כאן: שבעה ימים ישבו הכהנים פתח אוהל מועד; כך הושלם מצב, שבו הכהנים חיו רק חיי פרט של יחידים; ואילו ביום השמיני התחיל שלב חדש, נעלה יותר, - של קידוש החיים לה' ולעמו.

11. רש"ר הירש ויקרא פרק יב

(ג) וביום השמיני ימול בשר ערלתו. משמעות מצוות מילה - שיעבוד החושניות לתורת ה'. שבעת ימי טומאה מסיימים תקופה של מצב שיש להתגבר עליו: אדם יוצא מכלל נברא נטול חירות (שש) ונעשה אדם בעל חירות (שבע); ואין הוא זוכה לכך אלא מתוך ברית עם ה'. ואילו ביום השמיני הוא נולד מחדש למען התפקיד היהודי; לידה זו היא על יסוד החירות האלוהית של האדם - לצורך קיום נעלה יותר של ייעוד אותה חירות. היום השמיני הוא חזרה על היום הראשון - בדרגה נעלה יותר; כביכול, הוא "אוקטאווה" של היום הראשון של הלידה הגופנית. ועוד: "וביום השמיני - ואפילו בשבת" (שבת קלב ע"א); הווה אומר: מילה בזמנה דוחה שבת... על הקשר העמוק שבין משמעות היום השמיני לבין השבת. הראינו, שישראל הוא המלאכה השמינית של הבריאה - המצטרפת אל שבע המלאכות של בריאת העולם. גדולה מזו: השבת היא אות וזכרון לבורא; ואילו ישראל הם נושאי דבר השבת המבשרים את בשורתה לכל באי עולם; הם בבחינת "השמיני", והם קיימים לצורך "השביעי"; משמעותם מתמצית בכך, שהם שומרים את השבת ביום השביעי. וכן גם להיפך: השבת היא בבחינת "שביעי"; ורק ישראל - בבחינת "שמיני" - נושאים את דבר השבת בקרב האנושות. מילה הנעשית ביום השמיני מציינת את טיבה של ברית אברהם - מבחינת ייעודה למען השבת; כי השבת מורה, שה' שולט בעולם ובאדם; ומילה הנעשית בבן צעיר של בית אברהם מוסיפה לשבת לוחם ומקיים. מילה הנעשית ביום השמיני - היא עצמה מקימה את בחינת השביעי. מובן אפוא, שמילה תתקיים אפילו בשבת, אם היום השמיני חל להיות בשבת (עי' שבת קלג ע"א).

12. רש"ר הירש ויקרא פרק יד

(ו) שחיטת ציפור והזיית דם ציפור ותגלחתו ליוו את שובו לחברה האנושית. אולם הרעיונות המתבטאים באלה רק הזכירו לו את המעלה היתירה של האדם וייעודו. וזה תנאי היסוד לאותה הכרה: על האדם להשתחרר מן ההשתקעות ברצון עצמו; כי האנוכיות היא המניע העז לכל החיים האורגניים שמחוץ לאדם - אך היא עומדת בניגוד גמור להרגשת החובה והאחוה, שהיא עיקרון החיים של האדם החברתי. אולם בכך רק זכה ללידה שניה נאדם - ועודנו טעון לידה שניה כיהודי; זו לא תושלם אלא ביום השמיני. כי הרגש הכללי של החובה יש בו כדי ליצור את האדם; ולכך יש להוסיף את התוכן החיובי של רצון ה', שנתגלה בתורה כדי לעצב את החיים. אין לידת היהודי מושלמת, אלא אם כן חידש את ברית החיים עם התורה במקדש. רק חידוש הברית עם התורה מבטיח חיים שלווים לעתיד. הוא הבא לידי ביטוי בקרבנות האמורים מכאן ואילך.

13. רש"ר הירש ויקרא פרק כג

יש הקבלה בין שנת החמשים - לבין יום החמשים של ספירת העומר. שנת החמשים ייסדה מחדש את המדינה היהודית - על יסוד החירות החברתית הפנימית. יום החמשים הוסיף את החירות המוסרית הפנימית - אל החירות המדינית ואל העצמאות החיצונית; כי רק משהושגה החירות המוסרית, נוכל לקבל את התורה מיד ה' - ולצרפה לחירות ולעצמאות. החירות המדינית יכולה להתקבל באורח פסיבי - כמתנה מידי ה'; ואילו החירות המוסרית היא פרי עבודה מאומצת, שאנחנו עמלים בה שבעתיים. בהתאם לאמור לעיל, הרי יום החמשים - שהוא היום שלאחר שבע פעמים שבעה ימים - קרוב במשמעותו לרעיון היום השמיני של המילה. נסכם עתה את שני רעיונות הספירה - של שבועות השבתות מזה ושל הימים עד יום החמשים מזה; ויתברר לנו, שהם נובעים משני המצוות - שבת ומילה - שהן היסוד לעם התורה. השבת מורה לנו להיכנע לה' בטבע ובהיסטוריה וקבל על עצמנו את עול עבודתו; והמילה מורה לנו לחתור לקראת טהרה מוסרית על - ידי שיעבוד הגוף לתורת המוסר של ה'; ושני היסודות האלה הונחו בישראל זמן רב בטרם הוקם לעם תורת ה'. משום כך נספור ימים ושבועות מהקרבת העומר ועד יום מתן תורה; כך נזכור כל שנה את שני היסודות, שהם הנחות קודמות לייעודנו הגדול:

14. רש"ר הירש במדבר פרק כט

(לה - לח) ביום השמיני - לא "וביום", כדרך שנאמר בכל הימים הקודמים, שהרי היום השמיני הוא "רגל בפני עצמו" (סוכה מז ע"א), וראה פי' ויקרא כג, לו). ביום השמיני יחדלו קולות השמחה הפומבית של חג הסוכות; לא עוד נִצְפָּה בהתפעלות בעתיד הרחוק של ישועת כלל האנושות, אלא בקול דממה דקה נתכנס לפני ה' בטרם נחזור אל המציאות של ההווה שעדיין לא נתעדנה ולא הגיעה לשלמותה. רק אחר כך נוכל לחזור לעבודת ה' של החיים הרגילים, כי כבר נתעשרה ונתעלתה תודעתנו על ידי כל מחזור החגים, והרוח שמילאה אותנו בהיותנו לפני ה' - יחד עם כל בני האומה - לא תסור מאתנו בכל המבחנים שאנחנו עלולים לעמוד בפניהם. ביום השמיני הזה נקבל מהמקדש את ברכת הפרידה, ולשם כך נחדש עוד פעם את התודעה שכולנו כאחד משועבדים לה' וקשורים בגורלנו ובפעילותו לתורתו. ככלל אחד נעבוד בשדה העתיד של האנושות; ככלל אחד נהיה מורי דרך בראש עדר העמים; והנהגת ה' תתגלה בגורלנו, שהרי אנחנו עם בריתו. כך נעמוד לפני ה' בדמות של פר אחד איל אחד כבשים בני - שנה שבעה, ברענות נעורים נצחית ובשלמות: בני - שנה - תמימים; וכל נכסי המזון והרוחה וכל שמחת החיים תימצא ותתקדש לנו רק במזבח תורת ה': מנחתם ונסכיהם; ונעמוד בעוז בפני כל הפיתויים כדי להישאר ברום ייעודנו: ושעיר חטאת אחד.